

Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (drugo vijeće)

16. veljače 2023. *

„ Zahtjev za prethodnu odluku – Tržišno natjecanje – Naknada štete prouzročene praksom zabranjenom člankom 101. stavkom 1. UFEU-a – Komisijina odluka kojom se utvrđuje postojanje tajnih dogovora o utvrđivanju cijena i povećanju bruto cijena kamiona u Europskom gospodarskom prostoru (EGP) – Nacionalno pravilo građanskog postupka koje predviđa da u slučaju djelomičnog prihvaćanja zahtjeva troškove snosi svaka stranka, osim u slučaju zlouporabe – Procesna autonomija država članica – Načela djelotvornosti i ekvivalentnosti – Direktiva 2014/104/EU – Sveobuhvatni ciljevi i ravnoteža – Članak 3. – Pravo na potpunu naknadu pretrpljene štete – Članak 11. stavak 1. – Solidarna odgovornost prekršitelja prava tržišnog natjecanja – Članak 17. stavak 1. – Mogućnost procjene štete nacionalnog suda – Pretpostavke – Praktično nemoguća ili pretjerano teška kvantifikacija štete – Članak 22. – Vremenska primjena”

U predmetu C-312/21,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a, koji je uputio Juzgado de lo Mercantil nº 3 de Valencia (Trgovački sud br. 3 iz Valencije, Španjolska), odlukom od 10. svibnja 2021., koju je Sud zaprimio 19. svibnja 2021., u postupku

Tráficos Manuel Ferrer SL,

D. Ignacio,

protiv

Daimler AG,

SUD (drugo vijeće),

u sastavu: A. Prechal, predsjednica vijeća, M. L. Arastey Sahún, F. Biltgen, N. Wahl (izvjestitelj) i J. Passer, suci,

nezavisna odvjetnica: J. Kokott,

tajnik: A. Calot Escobar,

uzimajući u obzir pisani dio postupka,

* Jezik postupka: španjolski

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

- za Tráficos Manuel Ferrer SL i D. Ignacio, Á. Zanón Reyes, *abogado*,
- za Daimler AG, E. de Félix Parrondo, J. M. Macías Castaño, M. López Ridruejo i M. Pérez Carrillo, *abogados*, te C. von Köckritz i H. Weiß, *Rechtsanwälte*,
- za španjolsku vladu, J. Rodríguez de la Rúa Puig, u svojstvu agenta,
- za Europsku komisiju, A. Carrillo Parra, F. Jimeno Fernández i C. Zois, u svojstvu agenata,

saslušavši mišljenje nezavisne odvjetnice na raspravi održanoj 22. rujna 2022.,

donosi sljedeću

Presudu

- 1 Zahtjev za prethodnu odluku odnosi se na tumačenje članka 101. UFEU-a, osobito u pogledu zahtjeva potpune naknade pretrpljene štete zbog protutržišnog ponašanja koji iz njega proizlazi, kao i članka 47. Povelje Europske unije o temeljnim pravima (u daljnjem tekstu: Povelja).
- 2 Zahtjev je upućen u okviru spora između, s jedne strane, dvaju društava za cestovni prijevoz robe Tráficos Manuel Ferrer SL i D. Ignacio te, s druge strane, društva Daimler AG, povodom tužbe za naknadu štete koju su podnijela prva dva društva, a čiji je predmet naknada štete nastale zbog povrede članka 101. UFEU-a, koju je utvrdila Europska komisija, a koju je počinilo nekoliko proizvođača kamiona, među kojima je i društvo Daimler.

Pravni okvir

Pravo Unije

- 3 U uvodnoj izjavi 6. Direktive 2014/104/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 26. studenoga 2014. o određenim pravilima kojima se uređuju postupci za naknadu štete prema nacionalnom pravu za kršenje odredaba prava tržišnog natjecanja država članica i Europske unije (SL 2014., L 349, str. 1.) propisuje se sljedeće:

„Kako bi se osigurali učinkoviti postupci privatne provedbe u okviru građanskog prava i učinkovita javna provedba od strane tijela nadležnih za tržišno natjecanje, oba alata moraju međusobno djelovati radi osiguranja maksimalne učinkovitosti pravila tržišnog natjecanja. Potrebno je regulirati, na usklađen način, koordinaciju tih dvaju oblika provedbe, na primjer u odnosu na režime za pristup dokumentima koje posjeduju tijela nadležna za tržišno natjecanje. Takvom koordinacijom na razini Unije također će se izbjeći različitost primjenjivih pravila, što bi moglo ugroziti pravilno funkcioniranje unutarnjeg tržišta.”

4 Uvodnom izjavom 11. te direktive propisano je:

„S obzirom na nepostojanje odredaba prava Unije, postupci za naknadu štete uređuju se nacionalnim pravilima i postupcima država članica. Prema sudskoj praksi [Suda], bilo koja osoba može tražiti naknadu za pretrpljenu štetu ako postoji uzročna veza između te štete i kršenja prava tržišnog natjecanja. Sva nacionalna pravila kojima se uređuje ostvarivanje prava na naknadu štete nastale zbog kršenja članka 101. ili članka 102. UFEU-a, uključujući i ona koja se odnose na aspekte koji se ne obrađuju u ovoj Direktivi, kao što je pojam uzročne veze između kršenja i štete, moraju se pridržavati načela učinkovitosti i jednakovrijednosti. To znači da se ona ne bi smjela formulirati ni primjenjivati tako da ostvarivanje prava na naknadu štete zajamčenog UFEU-om bude pretjerano teško ili praktički nemoguće, niti bi se smjela formulirati ni primjenjivati nepovoljnije od pravila koja se primjenjuju na slične domaće postupke. Kada države članice u okviru nacionalnog prava predviđaju druge uvjete za naknadu štete, kao što su pripisivost, prikladnost ili krivnja, one bi trebale moći zadržati takve uvjete u mjeri u kojoj su u skladu sa sudskom praksom Suda, načelima učinkovitosti i jednakovrijednosti te ovom Direktivom.”

5 Uvodna izjava 12. te direktive sastavljena je na sljedeći način:

„Ovom se Direktivom potvrđuje pravna stečevina Unije u pogledu prava na naknadu štete prouzročene kršenjima prava tržišnog natjecanja Unije, posebno kada je riječ o procesnoj legitimaciji i definiciji štete, kao što je navedeno u sudskoj praksi Suda, te se unaprijed ne određuje nikakav daljnji razvoj te pravne stečevine. Svatko tko je pretrpio štetu prouzročenu takvim kršenjem može zahtijevati naknadu za stvarni gubitak (*damnum emergens*), za dobitak uskraćen toj osobi (izmakla dobit ili *lucrum cessans*) te kamate, bez obzira na to utvrđuju li se te kategorije nacionalnim pravom odvojeno ili u kombinaciji. [...]”

6 Uvodna izjava 14. iste direktive glasi kako slijedi:

„Postupci za naknadu štete zbog kršenja prava tržišnog natjecanja Unije ili nacionalnog prava tržišnog natjecanja obično zahtijevaju složenu činjeničnu i ekonomsku analizu. Dokazi potrebni za dokazivanje zahtjeva za naknadu štete često su isključivo u posjedu protivne ili treće strane te nisu dovoljno poznati ili dostupni tužitelju. [...]”

7 Uvodna izjava 15. Direktive 2014/104 glasi:

„Dokazi su važan element za pokretanje postupaka za naknadu štete zbog kršenja prava tržišnog natjecanja Unije ili nacionalnog prava tržišnog natjecanja. Međutim, s obzirom na to da sporove u području prava tržišnog natjecanja karakterizira asimetrija informacija, potrebno je osigurati da tužitelji imaju pravo ishoditi otkrivanje dokaza relevantnih za njihov zahtjev, a da oni pritom ne trebaju navoditi pojedinačne elemente dokaza. [...]”

8 U skladu s uvodnom izjavom 43. te direktive:

„Kršenja prava tržišnog natjecanja često se odnose na uvjete i cijenu prodaje robe ili usluga te dovode do previsoke cijene i drugih šteta za kupce prekršitelja. [...]”

9 Uvodnom izjavom 45. navedene direktive propisano je:

„Oštećena strana koja je dokazala da je pretrpjela štetu koja je posljedica kršenja prava tržišnog natjecanja treba dokazati još i opseg štete kako bi dobila naknadu štete. Kvantificiranje štete u predmetima iz prava tržišnog natjecanja postupak je za koji je potrebno mnogo činjeničnih podataka te može zahtijevati primjenu složenih ekonomskih modela. To je često vrlo skupo i tužitelji imaju poteškoće u prikupljanju podataka potrebnih za dokazivanje svojih tvrdnji. Kvantifikacija štete u predmetima iz prava tržišnog natjecanja stoga može predstavljati značajnu prepreku koja onemogućuje učinkovite zahtjeve za naknadu štete.”

10 Uvodna izjava 46. iste direktive glasi kako slijedi:

„U nedostatku pravila Unije o kvantifikaciji štete prouzročene kršenjem prava tržišnog natjecanja, domaći pravni sustav svake države članice treba odrediti svoja pravila o kvantifikaciji štete, a države članice i nacionalni sudovi trebaju odrediti koje zahtjeve mora ispuniti tužitelj kod dokazivanja iznosa pretrpljene štete, metode koje se mogu upotrebljavati u kvantifikaciji iznosa te posljedice u slučaju da se ti zahtjevi ne mogu potpuno zadovoljiti. Međutim, zahtjevi nacionalnog prava u pogledu kvantifikacije štete u predmetima iz prava tržišnog natjecanja ne bi smjeli biti nepovoljniji od onih kojima se uređuju slični domaći postupci (načelo jednakovrijednosti), niti bi trebali praktički onemogućiti ili pretjerano otežati ostvarivanje prava na naknadu štete zajamčenog pravom Unije (načelo učinkovitosti). Trebalo bi uzeti u obzir sve asimetrije informacija između strana i činjenicu da kvantifikacija štete znači procjenu toga kako bi se razvilo dotično tržište da nije bilo kršenja. Ta procjena podrazumijeva usporedbu sa situacijom koja je po definiciji hipotetska te se stoga nikad ne može izvršiti potpuno točno. Stoga je primjereno osigurati da nacionalni sudovi imaju ovlast za procjenjivanje iznosa štete prouzročene kršenjem prava tržišnog natjecanja. Kada se to zahtijeva, države članice trebale bi osigurati da nacionalna tijela nadležna za tržišno natjecanje mogu dati smjernice o iznosu. Kako bi se osigurala usklađenost i predvidljivost, Komisija bi trebala dati opće smjernice na razini Unije.”

11 U skladu s uvodnom izjavom 47. Direktive 2014/104:

„Kako bi se ispravila asimetrija informacija i neke poteškoće povezane s kvantificiranjem štete u predmetima iz prava tržišnog natjecanja te osigurala učinkovitost zahtjeva za naknadu štete, primjereno je presumirati da kršenja u obliku kartela uzrokuju štetu, posebno utjecanjem na cijenu. Ovisno o činjenicama predmeta, karteli izazivaju povišenja cijene ili sprečavaju snižavanje cijena do kojeg bi došlo da nije bilo kartela. Ta presumpcija ne bi trebala obuhvaćati konkretan iznos štete. Prekršitelji bi trebali imati mogućnost oboriti tu presumpciju. Primjereno je ograničiti tu oborivu presumpciju na kartele, s obzirom na njihovu tajnovitost, koja povećava asimetriju informacija i tužiteljima otežava pribavljanje dokaza potrebnih za dokazivanje štete.”

12 Članak 3. te direktive, naslovljen „Pravo na potpunu naknadu štete”, određuje:

„1. Države članice osiguravaju da svaka fizička ili pravna osoba koja je pretrpjela štetu prouzročenu kršenjem prava tržišnog natjecanja može zahtijevati i dobiti potpunu naknadu za tu štetu.

2. Potpuna naknada štete stavlja osobu koja je pretrpjela štetu u položaj u kojem bi ta osoba bila da nije došlo do kršenja prava tržišnog natjecanja. Ona stoga uključuje pravo na naknadu za stvarni gubitak i za izmaklu dobit te isplatu kamata.

3. Potpuna naknada štete na temelju ove Direktive ne dovodi do prekomjerne naknade štete, bilo putem odštete u svrhu kažnjavanja, višestruke odštete ili putem druge vrste odštete.”

13 Članak 5. navedene direktive naslovljen „Otkrivanje dokaza” propisuje:

„1. Države članice osiguravaju da u postupku za naknadu štete u Uniji na zahtjev tužitelja koji je predočio uvjerljivo obrazloženje s razumno dostupnim činjenicama i dovoljnim dokazima da bi podržao vjerodostojnost svog zahtjeva za naknadu štete, nacionalni sudovi mogu naložiti tuženiku ili trećoj strani da otkriju relevantne dokaze koji su pod njihovom kontrolom, podložno uvjetima koji su utvrđeni u ovom poglavlju. Države članice osiguravaju da nacionalni sudovi na zahtjev tuženika mogu naložiti tužitelju ili trećoj strani da otkriju relevantne dokaze.

[...]

2. Države članice osiguravaju da nacionalni sudovi mogu naložiti otkrivanje određenih elemenata dokaza ili relevantnih kategorija dokaza koji su što je moguće preciznije i uže ograničeni na temelju razumno dostupnih činjenica u uvjerljivom obrazloženju.

3. Države članice osiguravaju da nacionalni sudovi proporcionalno ograničavaju otkrivanje dokaza. [...]

14 Članak 11. iste direktive, naslovljen „Solidarna odgovornost”, u stavku 1. određuje:

„Države članice osiguravaju da su poduzetnici koji su povrijedili pravo tržišnog natjecanja zajedničkim postupcima solidarno odgovorni za štetu prouzročenu kršenjem prava tržišnog natjecanja; s učinkom da je svaki od tih poduzetnika obvezan potpuno nadoknaditi štetu, a oštećena strana ima pravo tražiti potpunu naknadu štete od svakog od tih poduzetnika sve dok joj šteta nije potpuno nadoknađena.”

15 Članak 17. Direktive 2014/104 naslovljen „Kvantifikacija štete” glasi:

„1. Države članice osiguravaju da ni teret ni standard dokazivanja potreban za kvantifikaciju štete ne čini ostvarivanje prava na naknadu štete praktički nemogućim ili pretjerano teškim. Države članice osiguravaju da nacionalni sudovi imaju ovlast, u skladu s nacionalnim postupcima, procijeniti iznos štete ako je utvrđeno da je tužitelj pretrpio štetu, ali je praktički nemoguće ili pretjerano teško točno kvantificirati pretrpljenu štetu na temelju raspoloživih dokaza.

2. Presumira se da kršenja počinjena u obliku kartela uzrokuju štetu. Prekršitelj ima pravo obaranja te presumpcije.

3. Države članice osiguravaju da u postupcima za naknadu štete nacionalno tijelo nadležno za tržišno natjecanje na zahtjev nacionalnog suda može pomoći tom nacionalnom sudu u pogledu određivanja iznosa naknade štete u slučajevima kada to nacionalno tijelo nadležno za tržišno natjecanje takvu pomoć smatra primjerenom.”

16 U skladu s člankom 22. te direktive, naslovljenim „Vremenska primjena”:

„1. Države članice osiguravaju da se nacionalne mjere, usvojene [...] radi usklađivanja s materijalnim odredbama ove Direktive, ne primjenjuju retroaktivno.

2. Države članice osiguravaju da se [usvojene] nacionalne mjere[...], osim onih iz stavka 1., ne primjenjuju na postupke za naknadu štete pokrenute pred nacionalnim sudom prije 26. prosinca 2014.”

Španjolsko pravo

- 17 Direktiva 2014/104 prenesena je u španjolsko pravo Real Decreto-leyem 9/2017, por el que se transponen directivas de la Unión Europea en los ámbitos financiero, mercantil y sanitario, y sobre el desplazamiento de trabajadores (Kraljevska uredba sa zakonskom snagom 9/2017 o prenošenju direktiva Europske unije u području financija, trgovine i zdravlja kao i o upućivanju radnika) od 26. svibnja 2017. (BOE br. 126 od 27. svibnja 2017., str. 42820.).
- 18 Kraljevskom uredbom 9/2017 dodan je članak 283.bis točka (a) Leyu 1/2000 de Enjuiciamiento Civil (Zakon 1/2000 o građanskom postupku) od 7. siječnja 2000. (BOE br. 7 od 8. siječnja 2000., str. 575., u daljnjem tekstu: Zakon o građanskom postupku), koji se odnosi na podnošenje dokaza u okviru sudskih postupaka o tužbama za naknadu štete pretrpljene zbog povreda prava tržišnog natjecanja. Sadržaj stavka 1. prvog podstavka te odredbe istovjetan je sadržaju članka 5. stavka 1. prvog podstavka Direktive 2014/104.
- 19 Članak 394. tog zakona određuje:

„1. U deklaratornim postupcima troškove u prvom stupnju snosi stranka čiji su svi zahtjevi u potpunosti odbijeni, osim ako sud ocijeni, uz uredno obrazloženje, da predmet otvara ozbiljne činjenične ili pravne sumnje.

Kako bi se u svrhu odlučivanja o zahtjevu za naknadu troškova ocijenilo postoje li u predmetu pravne dvojbe, u obzir se uzima sudska praksa utvrđena u sličnim predmetima.

2. U slučaju djelomičnog prihvaćanja ili odbijanja dijelova zahtjeva, svaka stranka snosi troškove povezane sa svojim sudjelovanjem u postupku te snosi polovinu zajedničkih troškova, osim ako postoje opravdani razlozi da se jednoj od stranaka naloži snošenje troškova zbog zlouporabe postupka.

[...]”

Glavni postupak i prethodna pitanja

- 20 Komisija je 19. srpnja 2016. donijela Odluku C(2016) 4673 *final* u vezi s postupkom na temelju članka 101. [UFEU-a] i članka 53. Sporazuma o EGP-u (predmet AT.39824 – Kamioni), čiji je sažetak objavljen u *Službenom listu Europske unije* (SL 2017., C 108, str. 6.). Tuženik iz glavnog postupka među adresatima je te odluke.
- 21 U toj odluci Komisija je utvrdila da je 15 proizvođača kamiona, među kojima je tuženik iz glavnog postupka te društva Renault Trucks SAS i Iveco SpA, sudjelovalo u zabranjenom sporazumu u obliku jedinstvene i trajne povrede članka 101. UFEU-a i članka 53. Sporazuma o Europskom gospodarskom prostoru od 2. svibnja 1992. (SL 1994., L 1, str. 3.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 11., svezak 106., str. 4.) o tajnim dogovorima o određivanju cijena i povećanju bruto cijena teretnih vozila srednje težine i teških teretnih vozila u Europskom gospodarskom prostoru (EGP).

- 22 Što se tiče tuženika iz glavnog postupka, utvrđeno razdoblje povrede trajalo je od 17. siječnja 1997. do 18. siječnja 2011.
- 23 Tužitelji iz glavnog postupka 11. listopada 2019. podnijeli su tužbu za naknadu štete protiv tuženika iz glavnog postupka zbog njegova protupravnog ponašanja. Tijekom razdoblja povrede D. Ignacio kupio je kamion marke Mercedes, koji je proizveo tuženik iz glavnog postupka, dok je Tráficos Manuel Ferrer kupio 11 kamiona, pet marke Mercedes, koje je proizveo navedeni tuženik, četiri društvo Renault Trucks i dva društvo Iveco, s tehničkim obilježjima vozila koja su navedena u odluci od 19. srpnja 2016.
- 24 Tužitelji iz glavnog postupka tvrde da su pretrpjeli štetu koja se sastoji od povećanja cijena kupljenih vozila zbog protupravnog ponašanja tuženika iz glavnog postupka. Kako bi utvrdili taj dodatni trošak, dostavili su vještačenje u kojem se zaključuje da je prosječno povećanje cijena na tržištu na koje utječe taj zabranjeni sporazum iznosilo 16,35 %.
- 25 Budući da jedan dio vozila koja su kupili tužitelji iz glavnog postupka nije proizveo tuženik iz glavnog postupka, nego drugi adresati odluke od 19. srpnja 2016., navedeni je tuženik 11. kolovoza 2020. zatražio prisilnu intervenciju u postupak društava Renault Trucks i Iveco, navodeći da bi, ako bi se postupak odvijao u odsutnosti tih proizvođača, bila povrijeđena i njegova i njihova prava obrane. Rješenjem od 22. rujna 2020. sud koji je uputio zahtjev odbio je taj zahtjev i rješenjem od 23. listopada 2020. potvrdio to odbijanje.
- 26 Tuženik iz glavnog postupka također je osporavao osnovanost tužbe, osobito podnoseći svoje vještačenje.
- 27 Nakon prethodne rasprave pred sudom koji je uputio zahtjev stranke glavnog postupka dogovorile su da tužitelji dobiju pristup podacima koji su uzeti u obzir u tužnikovom vještačenju, s dvostrukim ciljem da omoguće temeljitu kritiku i dovedu do mogućeg preoblikovanja vještačenja koje su podnijeli navedeni tužitelji. Taj je pristup ostvaren u uredima navedenog tuženika u sobi s podacima. Dana 18. ožujka 2021. tužitelji iz glavnog postupka podnijeli su tehničko izvješće o rezultatima dobivenima nakon uvida u predmetne podatke.
- 28 Nakon što je na glavnoj raspravi saslušao stranke iz glavnog postupka koje su raspravljale o svojim vještačenjima i iznijele svoje zaključke, sud koji je uputio zahtjev odlučio je odlukom od 25. ožujka 2021. prekinuti rok za izricanje presude te je od njih zatražio da podnesu svoja očitovanja o svrsishodnosti upućivanja Sudu zahtjeva za prethodnu odluku. Navedene stranke postupile su u skladu s tim zahtjevom.
- 29 U tim je okolnostima Juzgado de lo Mercantil nº 3 de Valencia (Trgovački sud br. 3 iz Valencije, Španjolska) odlučio prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeća prethodna pitanja:
- „1. Je li u skladu s oštećenikovim pravom na potpunu naknadu štete zbog protutržišnog postupanja iz članka 101. UFEU a i sudskom praksom koja ga tumači sustav koji se predviđa člankom 394. stavkom 2. [Zakona o građanskom postupku] a, kojim se dopušta da oštećenik snosi dio postupovnih troškova, ovisno o iznosu koji je neopravdano preplatio i koji mu je vraćen na temelju djelomičnog prihvaćanja njegova zahtjeva za naknadu štete, za koji se kao deklaratorni uvjet predviđa postojanje povrede tržišnog natjecanja i njezine uzročne povezanosti s nastankom štete, čije priznavanje, kvantificiranje i prihvaćanje proizlaze iz postupka?

2. Može li nacionalni sud na temelju ovlasti za procjenu iznosa štete provesti njezinu podrednu i neovisnu kvantifikaciju, zbog toga što su utvrđene neuravnoteženost u pogledu informacija ili neotklonjive teškoće pri kvantifikaciji koje ne smiju narušiti oštećenikovo pravo na potpunu naknadu štete zbog protutržišne prakse iz članka 101. UFEU-a, u vezi s člankom 47. [Povelje], čak i u slučaju da je oštećenik koji je pretrpio štetu zbog povrede tržišnog natjecanja, koja se tiče zabranjenog sporazuma koji je doveo do povećanja cijena, tijekom postupka imao pristup podacima na kojima sam tuženik temelji svoje vještačenje kako bi odbacio postojanje štete koju treba nadoknaditi?
3. Može li nacionalni sud na temelju ovlasti za procjenu iznosa štete provesti njezinu podrednu i neovisnu kvantifikaciju zbog toga što su utvrđene neuravnoteženost u pogledu informacija ili neotklonjive teškoće pri kvantifikaciji koje ne smiju narušiti oštećenikovo pravo na potpunu naknadu štete zbog protutržišne prakse iz članka 101. UFEU-a, u vezi s člankom 47. [Povelje], čak i u slučaju da oštećenik koji je pretrpio štetu zbog povrede tržišnog natjecanja, koja se tiče zabranjenog sporazuma koji je doveo do povećanja cijena, podnese zahtjev za naknadu štete protiv jednog od adresata odluke upravnog tijela, koji je solidarno odgovoran za tu štetu iako nije stavljao na tržište proizvod ili uslugu koju je kupio dotični oštećenik?"

O prethodnim pitanjima

Uvodne napomene

30. Najprije valja istaknuti da se u pitanjima suda koji je uputio zahtjev ne spominje Direktiva 2014/104, nego se upućuje na pojmove koji su u njoj sadržani, kao što je pravo na potpunu naknadu štete pretrpljene zbog protutržišnog ponašanja iz članka 101. UFEU-a, asimetričnost informacija među strankama, poteškoće u kvantificiranju štete proizašle iz takvog ponašanja s kojima se može suočiti nacionalni sud i solidarna odgovornost subjekata navedenog ponašanja. Usto, u obrazloženju zahtjeva za prethodnu odluku taj sud postavlja pitanje vremenske primjene članka 3., 5. i 11. te članka 17. stavka 1. te direktive.
31. Treba podsjetiti na to da je u okviru postupka suradnje između nacionalnih sudova i Suda, uspostavljenog u članku 267. UFEU-a, na Sudu da nacionalnom sudu pruži koristan odgovor koji će mu omogućiti da riješi spor koji se pred njim vodi. U tom će smislu Sud, ako je potrebno, preoblikovati pitanja koja su mu postavljena. Naime, zadatak je Suda tumačiti sve odredbe prava Unije koje su nacionalnim sudovima potrebne za rješavanje sporova koji se pred njima vode, čak i ako te odredbe nisu izričito navedene u pitanjima koja su ti sudovi uputili Sudu (presuda od 7. srpnja 2022., Pensionsversicherungsanstalt (Razdoblja odgoja djeteta u inozemstvu), C-576/20, EU:C:2022:525, t. 35. i navedena sudska praksa).
32. Slijedom toga, čak i ako je sud koji je uputio zahtjev formalno ograničio svoje pitanje na tumačenje članka 101. UFEU-a, u vezi s, što se tiče drugog i trećeg pitanja, člankom 47. Povelje, takva okolnost ne sprečava Sud da mu pruži sve elemente tumačenja prava Unije koji mogu biti korisni za donošenje odluke u predmetu koji se pred njim vodi, bez obzira na to je li se taj sud u tekstu svojih pitanja na njih pozvao. U tom smislu na Sudu je da iz svih podataka koje je dostavio nacionalni sud, a posebno iz obrazloženja zahtjeva za prethodnu odluku, izdvoji one dijelove prava Unije koje je potrebno tumačiti imajući u vidu predmet spora (vidjeti, po analogiji, presudu od 7. srpnja 2022., Pensionsversicherungsanstalt (Razdoblja odgoja djeteta u inozemstvu), C-576/20, EU:C:2022:525, t. 36. i navedenu sudska praksu).

- 33 Nadalje, što se tiče pitanja vremenske primjene članka 3., 5. i 11., te članka 17. stavka 1. Direktive 2014/104, koje ističe sud koji je uputio zahtjev, važno je razlikovati, s obzirom na sudsku praksu, proizlaze li te odredbe iz samog članka 101. UFEU-a, u kojem se slučaju primjenjuju odmah, ili proizlaze isključivo iz te direktive, što nalaže ispitivanje njihove vremenske primjenjivosti s obzirom na njezin članak 22.

Prvo pitanje

- 34 Što se tiče prava na potpunu naknadu štete pretrpljene zbog protutržišnog ponašanja, navedenog u okviru prvog pitanja, valja podsjetiti na to da iz načela djelotvornosti i prava svake osobe na naknadu štete uzrokovane ugovorom ili ponašanjem koje može ograničiti ili narušiti tržišno natjecanje proizlazi da osobe koje su pretrpjele štetu moraju moći zahtijevati naknadu ne samo stvarne štete (*damnum emergens*), nego i izgubljene dobiti (*lucrum cessans*), te plaćanje kamata (presuda od 13. srpnja 2006., Manfredi i dr., C-295/04 do C-298/04, EU:C:2006:461, t. 95.).
- 35 Stoga, podsjećajući u članku 3. stavku 1. Direktive 2014/104 na obvezu država članica da osiguraju da svaka fizička ili pravna osoba koja je pretrpjela štetu prouzročenu povredom prava tržišnog natjecanja može zahtijevati i dobiti potpunu naknadu za tu štetu te definirajući je u članku 3. stavku 2. te direktive kao pravo na naknadu stvarnog gubitka i izmakle dobiti, kao i isplatu kamata, zakonodavac Unije želio je potvrditi postojeću sudsku praksu, kao što proizlazi iz uvodne izjave 12. te direktive, na način da se nacionalne mjere za prenošenje tih odredaba nužno moraju primijeniti s trenutnim učinkom u svim tužbama za naknadu štete koje ulaze u područje primjene iste direktive, kako se potvrđuje njezinim člankom 22. stavkom 2.
- 36 Iz toga proizlazi da se prvo pitanje u biti odnosi na to protivi li se pravu na potpunu naknadu štete pretrpljene zbog protutržišnog ponašanja, kako je priznato i definirano u članku 3. stavcima 1. i 2. Direktive 2014/104 i koje proizlazi iz članka 101. UFEU-a, nacionalno pravilo građanskog postupka, poput onoga predviđenog člankom 394. stavkom 2. Zakona o građanskom postupku, na temelju kojeg u slučaju djelomičnog prihvaćanja zahtjeva svaka stranka snosi vlastite troškove i polovinu zajedničkih troškova, osim u slučaju zlouporabe.
- 37 U tom pogledu, kao što to proizlazi iz razmatranja iznesenih u točkama 34. i 35. ove presude, pravo na potpunu naknadu štete pretrpljene zbog protutržišnog ponašanja i, osobito, povrede članka 101. UFEU-a ne odnosi se na pravila o podjeli troškova u okviru sudskih postupaka čiji je cilj provedba tog prava, s obzirom na to da predmet tih pravila nije naknada štete, već određivanje na razini i prema pravu pojedine države članice načina raspodjele troškova nastalih prilikom provođenja takvih postupaka.
- 38 Uostalom, zakonodavac Unije pobrinuo se da isključi pitanje troškova iz područja primjene Direktive 2014/104, s obzirom na to da se o njemu raspravlja samo uzgredno u njezinu članku 8. stavku 2., koji se odnosi na sankcije u slučaju odbijanja podnošenja dokaza ili uništenja dokaza te predviđa mogućnost nacionalnih sudova da nalože snošenje troškova stranci koja je bila odgovorna za to odbijanje podnošenja ili uništenje.
- 39 S obzirom na navedeno, valja podsjetiti na to da se, kad je riječ o članku 101. UFEU-a, primjenjuje sudska praksa Suda prema kojoj pravila koja se odnose na pravna sredstva namijenjena zaštiti prava koja pravni subjekti izvode iz prava Unije ne smiju biti nepovoljnija od onih koja se odnose na slična pravna sredstva u nacionalnom pravu (načelo ekvivalentnosti) i ne smiju učiniti

praktično nemogućim ili pretjerano teškim ostvarivanje prava dodijeljenih pravnim poretom Unije (načelo djelotvornosti) (vidjeti u tom smislu presudu od 28. ožujka 2019., Cogeco Communications, C-637/17, EU:C:2019:263, t. 43. i 44.).

- 40 Budući da povreda načela ekvivalentnosti očito nije dovedena u pitanje u ovom slučaju, valja ispitati s obzirom na načelo djelotvornosti je li nacionalno pravilo građanskog postupka – kao što je ono predviđeno člankom 394. stavkom 2. Zakona o građanskom postupku i koje je, ovisno o slučaju, razrađeno u sudskoj praksi španjolskih sudova, prema kojoj je također moguće dobiti naknadu troškova ako postoji neznatna razlika između onoga što je zatraženo i onoga što je u okviru postupka dobiveno – praktično onemogućilo odnosno učinilo pretjerano teškim izvršavanjem prava na potpunu naknadu štete prouzročene kršenjem prava tržišnog natjecanja, kako je prepoznato i definirano u članku 3. stavcima 1. i 2. Direktive 2014/104 i kao što proizlazi iz članka 101. UFEU-a.
- 41 U tom kontekstu, kao što to proizlazi iz uvodne izjave 6. Direktive 2014/104, kad je riječ o tužbama za naknadu štete pokrenutima u skladu s nacionalnim mjerama kojima je cilj prenošenje te direktive, zakonodavac Unije je pošao od utvrđenja da borba protiv protutržišnih ponašanja na inicijativu javne sfere, odnosno Komisije i nacionalnih tijela nadležnih za tržišno natjecanje, nije bila dovoljna kako bi se osiguralo potpuno poštovanje članaka 101. i 102. UFEU-a i da je bilo važno olakšati mogućnost da privatna sfera doprinese ostvarenju tog cilja (vidjeti u tom smislu presudu od 10. studenoga 2022., PACCAR i dr., C-163/21, EU:C:2022:863, t. 55.).
- 42 To sudjelovanje privatne sfere u novčanoj kazni i stoga i u sprečavanju protutržišnih ponašanja tim je poželjnije jer je takve prirode da može ne samo otkloniti izravnu štetu za koju predmetna osoba tvrdi da ju je pretrpjela, nego i neizravnu štetu nanесenu strukturi i funkcioniranju tržišta, koje nije moglo proizvesti svoj puni gospodarski učinak, osobito u korist dotičnih potrošača (presuda od 10. studenog 2022., PACCAR i dr., C-163/21, EU:C:2022:863, t. 56. i navedena sudska praksa).
- 43 Kako bi se taj cilj postigao, zakonodavac Unije je, naglašavajući u uvodnim izjavama 14., 15., 46. i 47. Direktive 2014/104 asimetričnost informacija koje postoje između tužitelja i tuženika u odnosu na vrstu tužbi iz te direktive s obzirom na to da su, kako je navedeno u njezinoj uvodnoj izjavi 14., „dokazi potrebni za dokazivanje zahtjeva za naknadu štete često [...] isključivo u posjedu protivne ili treće strane te nisu dovoljno poznati ili dostupni tužitelju”, obvezao države članice da predvide mjere koje navedenom tužitelju omogućuju da ispravi tu asimetričnost.
- 44 S tim ciljem, Direktiva 2014/104, kao prvo, obvezuje te države da ovlaste tu stranku da od nacionalnih sudova zahtijeva da tuženiku ili trećoj stranci, pod određenim uvjetima, naloži na temelju članka 5. te direktive podnošenje relevantnih dokaza koji se nalaze u njihovu posjedu. Kao drugo, navedena direktiva navedenim državama nalaže da pod određenim uvjetima ovlaste te sudove da u skladu s njezinim člankom 17. stavkom 1. procjenjuju štetu ako ju je praktično nemoguće ili pretjerano teško kvantificirati, pri čemu tu procjenu provode, prema potrebi i ako to žele, uz pomoć nacionalnog tijela nadležnog za tržišno natjecanje, kao što to proizlazi iz članka 17. stavka 3. navedene direktive. Kao treće, ta direktiva obvezuje države članice da uvedu presumpcije, osobito onu koja se odnosi na postojanje štete koja proizlazi iz zabranjenog sporazuma, predviđenu člankom 17. stavkom 2. iste direktive.
- 45 Iz toga proizlazi da se za razliku od Direktive Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim uvjetima u potrošačkim ugovorima (SL 1993., L 95, str. 29.) (SL posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 12., str. 24.) – koja je osobito protumačena u presudi od

16. srpnja 2020., Caixabank i Banco Bilbao Vizcaya Argentaria (C-224/19 i C-259/19, EU:C:2020:578), koju pak spominje sud koji je uputio zahtjev, pri čemu ti potrošački ugovori obično podrazumijevaju postojanje slabe strane, potrošača, koja se suprotstavlja jakoj strani, prodavatelju robe ili pružatelju usluga, koja je prodala ili iznajmila robu odnosno pružila usluge, pri čemu je taj nejednak odnos snage, koji je materijaliziran u ugovornom odnosu, osobito ograničen načelom zabrane nepoštenih ugovornih odredaba te se u načelu sankcionira njihovim poništenjem – Direktivom 2014/104 predviđaju tužbe koje se odnose na izvanugovornu odgovornost poduzetnika i dovode do odnosa snage između stranaka u sporu koji se, zbog intervencije nacionalnih mjera kojima se prenose sve odredbe te direktive navedene u točki 44. ove presude, može ponovno uravnotežiti, ovisno o korištenju sredstava koja su tako stavljena na raspolaganje, osobito tužitelju.

- 46 Slijedom toga, valja smatrati da se ta sudska praksa ne može primijeniti na vrstu sporova koji su obilježeni intervencijom zakonodavca Unije kojom se tužitelju, koji je prvotno stavljen u nepovoljniji položaj, pružaju sredstva kojima je cilj ponovno uravnotežiti u njegovu korist odnos snage između njega i tuženika. Upravo o ponašanju svake od tih stranaka, koje samostalno ocjenjuje nacionalni sud pred kojim se vodi postupak, ovisi razvoj tog odnosa snage, a osobito o tome je li tužitelj upotrijebio sredstva koja su mu stavljena na raspolaganje, naročito kad je riječ o mogućnosti da od tog suda zatraži da tuženiku ili trećoj strani naloži podnošenje relevantnih dokaza u njihovu posjedu, u skladu s člankom 5. stavkom 1. prvim podstavkom Direktive 2014/104.
- 47 Iz prethodnih razmatranja slijedi, kao što je to istaknula nezavisna odvjetnica u točki 68. mišljenja, da se u postupcima za naknadu štete, koju su uzrokovale povrede prava tržišnog natjecanja, tužitelju može u slučaju njegova djelomičnog neuspjeha naložiti snošenje vlastitih troškova ili barem jednog njihovog dijela kao i dijela zajedničkih troškova, ako mu je moguće, među ostalim, pripisati nastanak tih troškova, primjerice zbog previsokih zahtjeva ili načina na koji je vodio postupak.
- 48 Stoga valja presuditi da nacionalno postupovno pravilo poput onoga iz članka 394. stavka 2. Zakona o građanskom postupku, tumačeno s obzirom na sudska praksa španjolskih sudova iz točke 40. ove presude, ne čini praktično nemogućim ili pretjerano teškim ostvarivanje prava na potpunu naknadu štete pretrpljene zbog protutržišnog ponašanja, kako je priznato i definirano u članku 3. stavcima 1. i 2. Direktive 2014/104 i proizlazi iz članka 101. TFEU-a, te nema kršenja načela djelotvornosti.
- 49 S obzirom na prethodna razmatranja, na prvo pitanje valja odgovoriti da članak 101. UFEU-a i članak 3. stavke 1. i 2. Direktive 2014/104 treba tumačiti na način da im se ne protivi nacionalno pravilo građanskog postupka na temelju kojeg u slučaju djelomičnog prihvaćanja zahtjeva svaka stranka snosi vlastite troškove i polovinu zajedničkih troškova, osim u slučaju zlouporabe.

Drugo i treće pitanje

- 50 Svojim drugim i trećim pitanjem, koja valja razmotriti zajedno, sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 17. stavak 1. Direktive 2014/104 tumačiti na način da je sudska procjena štete uzrokovane protutržišnim ponašanjem tuženika dopuštena u okolnostima u kojima je, s jedne strane, potonji dao tužitelju pristup informacijama na temelju kojih je sâm tuženik sastavio svoje vještačenje kako bi se isključilo postojanje štete koju treba naknaditi i, s druge strane, u kojima se zahtjev za naknadu štete postavlja protiv samo jednog adresata odluke kojom se utvrđuje povreda članka 101 TFEU-a, koji je stavljao na tržište samo dio proizvoda koje je kupio tužitelj i za koje se

tvrdi da su kupljeni po višoj cijeni zbog te povrede. Taj sud u tom kontekstu uvjetuje mogućnost provođenja takve procjene utvrđenjem asimetrije u informacijama ili nesavladivim teškoćama u kvantifikaciji štete.

- 51 Najprije valja podsjetiti na to da članak 17. stavak 1. Direktive 2014/104 predstavlja postupovnu odredbu u smislu njezina članka 22. stavka 2. (presuda od 22. lipnja 2022., Volvo i DAF Trucks, C-267/20, EU:C:2022:494, t. 85.), tako da su prema tom članku 22. stavku 2. nacionalne mjere kojima se osigurava prenošenje tog članka 17. stavka 1. primjenjive na tužbe za naknadu štete podnesene nakon 26. prosinca 2014.
- 52 S obzirom na navedeno, valja navesti, kao prvo, da je cilj tužbi za naknadu štete koje ulaze u područje primjene Direktive 2014/104, poput općenito tužbi za utvrđivanje građanskopravne odgovornosti, što je moguće točnije popravljavanje štete nakon što se utvrdi njezino postojanje i pripisivost, čime se ne može isključiti da i dalje postoje određene nesigurnosti kada nacionalni sud odlučuje radi određivanja iznosa naknade. Zbog toga samo postojanje tih nesigurnosti, svojstvenih sporovima o odgovornosti, i koje zapravo proizlaze iz suprotstavljanja argumenata i vještačenja u okviru kontradiktorne rasprave, ne odgovara stupnju složenosti u ocjeni štete koja se zahtijeva kako bi se omogućila primjena sudske procjene predviđene u članku 17. stavku 1. te direktive.
- 53 Kao drugo, samim tekstom te odredbe ograničava se područje primjene sudske procjene štete na situacije u kojima je praktično nemoguće ili pretjerano teško kvantificirati tu štetu jednom kada je utvrđeno njezino postojanje u odnosu na tužitelja, što može odgovarati, na primjer, osobito velikim teškoćama u tumačenju dokumenata podnesenih u pogledu udjela utjecaja dodatnih troškova koji proizlaze iz zabranjenog sporazuma na cijene proizvoda koje je tužitelj kupio od stranaka zabranjenog sporazuma.
- 54 Slijedom toga, pojam asimetrije informacija, iako je doveo do usvajanja članka 17. stavka 1. Direktive 2014/104, kao što to proizlazi iz točke 43. ove presude, ipak ne ulazi u provedbu te odredbe, suprotno onomu na što upućuje tekst drugog i trećeg pitanja. U tom pogledu, kao što je to nezavisna odvjetnica istaknula u točki 86. mišljenja, čak i kad se stranke nalaze u ravnopravnom položaju što se tiče dostupnih informacija, mogu nastati poteškoće prilikom konkretne kvantifikacije štete.
- 55 S tim u vezi, kao prvo valja istaknuti da je postizanje cilja navedenog u točki 41. ove presude pretpostavljalo uspostavu alata kojima se može otkloniti asimetrija informacija među strankama u sporu jer prekršitelj po definiciji zna što je učinio i što mu se, ako je primjenjivo, stavljalo na teret i zna za dokaze koji su, u takvom slučaju, mogli poslužiti Komisiji ili predmetnom nacionalnom tijelu nadležnom za tržišno natjecanje kako bi dokazali njegovo sudjelovanje u protutržišnom ponašanju koje je protivno člancima 101. i 102. UFEU-a, dok oštećenik kojem je uzrokovana šteta tim djelovanjem ne raspolaže tim dokazima (presuda od 10. studenoga 2022., PACCAR i dr., C-163/21, EU:C:2022:863, t. 59.).
- 56 Kao drugo, kako bi otklonio tu utvrđenu asimetriju u informacijama, zakonodavac Unije donio je niz mjera navedenih u točki 44. ove presude, za koje valja istaknuti da djeluju međusobno s obzirom na to da nužnost sudske procjene štete može osobito ovisiti o ishodu koji je tužitelj ostvario na temelju zahtjeva za podnošenje dokaza u skladu s člankom 5. stavkom 1. prvim podstavkom Direktive 2014/104.

- 57 Kao treće, zbog ključne uloge te odredbe u toj direktivi, na nacionalnom je sudu da prije procjene štete provjeri je li se tužitelj njome koristio. Naime, u slučaju da praktična nemogućnost procjene štete proizlazi iz tužiteljeve neaktivnosti, nije na nacionalnom sudu da stupi na njegovo mjesto niti da otklanja njegove propuste.
- 58 U ovom je slučaju situacija drukčija jer je tuženik, nakon što mu je to odobrio sud koji je uputio zahtjev, tužitelju stavio na raspolaganje podatke na kojima je temeljio svoje protivljenje njegovu vještačenju. U tom pogledu valja istaknuti, s jedne strane, da takvo stavljanje na raspolaganje potkrepljuje kontradiktornu raspravu o postojanju i iznosu štete i, prema tome, koristi kako strankama, koje mogu prilagoditi, izmijeniti ili dopuniti svoje argumente, tako i nacionalnom sudu koji posredstvom tog vještačenja, popraćenog vještačenjem protivne stranke koje je pojašnjeno stavljanjem na raspolaganje podataka na kojima počiva, raspolaže elementima koji omogućuju, najprije, utvrđenje postojanja štete koju je pretrpio tužitelj i, zatim, određivanje njezina opsega zbog čega može izbjeći njezinu sudsku procjenu. S druge strane, takvo stavljanje na raspolaganje podataka, kojim se ne lišava relevantnosti zahtjev za podnošenje dokaza iz članka 5. stavka 1. prvog podstavka Direktive 2014/104, može, naprotiv, usmjeriti tužitelja i dati mu naznake u vezi s dokumentima ili podacima za koje smatra da ih je neophodno pribaviti.
- 59 Pod uvjetom tog mogućeg utjecaja članka 5. stavka 1. te direktive na mogućnost nacionalnog suda da provede procjenu štete na temelju njezina članka 17. stavka 1., okolnost koja obilježava situaciju o kojoj je riječ u glavnom postupku, odnosno okolnost da je tuženik sam, nakon što mu je to odobrio sud koji je uputio zahtjev, tužitelju stavio na raspolaganje podatke na temelju kojih je osporavao tužiteljevo vještačenje, nije sama po sebi relevantna za ocjenu je li nacionalnom sudu dopušteno da provede procjenu štete.
- 60 Kao treće, stranka koja podnosi zahtjev za naknadu štete koji se temelji na postojanju štete uzrokovane protutržišnim ponašanjem može taj zahtjev postaviti u odnosu na samo jednog od počinitelja tog ponašanja, s obzirom na to da, prema sudskoj praksi, kao što je to nezavisna odvjetnica istaknula u točki 102. mišljenja, povreda prava tržišnog natjecanja načelno dovodi do solidarne odgovornosti njezinih počinitelja (presuda od 29. srpnja 2019., Tibor-Trans, C-451/18, EU:C:2019:635, t. 36.).
- 61 Stoga članak 11. stavak 1. Direktive 2014/104, s obzirom na to da predviđa takvu mogućnost, treba smatrati odredbom kojom se kodificira sudska praksa Suda i, iz istih razloga kao što su oni navedeni u točki 35. ove presude u pogledu članka 3. stavaka 1. i 2. te direktive, ubraja se u njezine odredbe čije se nacionalne mjere za prenošenje primjenjuju odmah.
- 62 S obzirom na navedeno, ta mogućnost ne može stranci koja je podnijela tužbu za naknadu štete koja ulazi u područje primjene Direktive 2014/104 uskratiti to da od nacionalnog suda pred kojim se vodi postupak zahtijeva da drugim prekršiteljima naloži da podnesu relevantne dokaze, u skladu s načinima i u granicama određenima u njezinu članku 5., kako bi se tom sudu omogućilo da utvrdi postojanje i visinu štete i tako izbjegne njezinu sudsku procjenu.
- 63 Naime, u ovom su slučaju druga dva proizvođača kamiona koje je Komisija sankcionirala u odluci od 19. srpnja 2016., Renault Trucks i Iveco, stavljala na tržište vozila koje je kupilo društvo Tráficos Manuel Ferrer te stoga mogu biti u mogućnosti dostaviti mu dokaze u vezi s dodatnim troškom zbog zabranjenog sporazuma kako bi se utvrdilo je li i u kojem omjeru stvarno prenesen na kupoprodajnu cijenu četiri kamiona društva Renault Trucks i dva kamiona društva Iveco. U tom pogledu valja podsjetiti na to da tuženik na temelju članka 5. stavka 1. prvog podstavka posljednje rečenice navedene direktive također raspolaže mogućnošću da od tog suda

zatraži da navedenim drugim prekršiteljima naloži podnošenje relevantnih dokaza, što bi se moglo pokazati osobito korisnim u situaciji u kojoj je, kao u ovom slučaju, sud koji je uputio zahtjev odbio prisilnu intervenciju u odnosu na dvojicu od njih.

- 64 Pod uvjetom tog mogućeg utjecaja članka 5. stavka 1. Direktive 2014/104 na mogućnost nacionalnog suda da procijeni štetu na temelju njezina članka 17. stavka 1., okolnost koja obilježava situaciju o kojoj je riječ u glavnom postupku, odnosno to da je zahtjev za naknadu štete usmjeren samo protiv jednog od adresata odluke kojom se utvrđuje povreda članka 101. UFEU-a, koji je stavljao na tržište samo dio proizvoda koje je tužitelj kupio i za koje se tvrdi da je na njih utjecao dodatan trošak zbog te povrede, nije sama po sebi relevantna za ocjenu je li nacionalnom sudu dopuštena procjena štete.
- 65 Slijedom toga, s obzirom na prethodna razmatranja, na drugo i treće pitanje valja odgovoriti da članak 17. stavak 1. Direktive 2014/104 treba tumačiti na način da ni okolnost da je tuženik povodom tužbe koja ulazi u područje primjene te direktive stavio na raspolaganje tužitelju podatke na temelju kojih je osporavao tužiteljevo vještačenje, ni činjenica da je tužitelj postavio svoj zahtjev samo u odnosu na jednog od počinitelja navedene povrede nisu same po sebi relevantne da bi se ocijenilo je li nacionalnim sudovima dopušteno procijeniti štetu, pri čemu ta procjena pretpostavlja, s jedne strane, da je utvrđeno postojanje te štete i, s druge strane, da ju je praktično nemoguće ili pretjerano teško precizno kvantificirati, što podrazumijeva uzimanje u obzir svih parametara koji dovode do takvog utvrđenja a osobito neuspješnost mjera poput zahtjeva za podnošenje dokaza, koji je predviđen u članku 5. navedene direktive.

Troškovi

- 66 Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenog, Sud (drugo vijeće) odlučuje:

- 1. Članak 101. UFEU-a i članak 3. stavke 1. i 2. Direktive 2014/104/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 26. studenoga 2014. o određenim pravilima kojima se uređuju postupci za naknadu štete prema nacionalnom pravu za kršenje odredaba prava tržišnog natjecanja država članica i Europske unije**

treba tumačiti na način da im se:

ne protivi nacionalno pravilo građanskog postupka na temelju kojeg u slučaju djelomičnog prihvaćanja zahtjeva svaka stranka snosi vlastite troškove i polovinu zajedničkih troškova, osim u slučaju zlouporabe.

- 2. Članak 17. stavak 1. Direktive 2014/104**

treba tumačiti na način da:

ni okolnost da je tuženik povodom tužbe koja ulazi u područje primjene te direktive stavio na raspolaganje tužitelju podatke na temelju kojih je osporavao tužiteljevo vještačenje, ni činjenica da je tužitelj postavio svoj zahtjev samo u odnosu na jednog od

počinitelja navedene povrede nisu same po sebi relevantne da bi se ocijenilo je li nacionalnim sudovima dopušteno procijeniti štetu, pri čemu ta procjena pretpostavlja, s jedne strane, da je utvrđeno postojanje te štete i, s druge strane, da ju je praktično nemoguće ili pretjerano teško precizno kvantificirati, što podrazumijeva uzimanje u obzir svih parametara koji dovode do takvog utvrđenja a osobito neuspješnost mjera poput zahtjeva za podnošenje dokaza, koji je predviđen u članku 5. navedene direktive.

Potpisi